

Хуртенко О.В. Структура професійного іміджу молодого педагога та фактори, що впливають на його формування / О.В. Хуртенко // Проблеми екстремальної та кризової психології. – 2017. – № 21. – С. 194-203

Харків: НУЦЗУ

УДК: 37.011.3-057:17.022.1

Хуртенко Оксана Вікторівна к. психол. н., доцент, доцент кафедри теоретико-методичних основ фізичного виховання Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, e-mail: kseniaxurtenko@gmail.com

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА ТА ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЙОГО ФОРМУВАННЯ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню іміджу викладача сучасного вищого навчального закладу, зокрема, особливостям та складових іміджу молодих викладачів сучасних вищих навчальних закладів, вивченню факторів та закономірностей формування професійного іміджу. У статті представлено теоретичний аналіз поняття іміджу молодого педагога. Досліджено існуючі поняття термінів «імідж», структура і зміст іміджу, виділені особливості професійного іміджу педагога. З'ясовано передумови формування іміджу, фактори, що на нього впливають, основні структурні компоненти. Проаналізовано роль мотивації у формуванні іміджу та обґрунтовано необхідність формування позитивного професійного іміджу педагога як детермінанти успішної професійної діяльності. Автор, проаналізувавши проблеми, що стоять перед сучасною системою освіти, робить висновок, що професійні навички без урахування іміджевої складової вже не можуть забезпечити успішне здійснення професійної педагогічної діяльності.

Ключові слова: імідж молодого педагога, структура і зміст іміджу, образ, індивідуальний імідж, іміджологія.

Структура профессионального имиджа молодого педагога и факторы, влияющие на его формирование

Аннотация. Статья посвящена исследованию имиджа преподавателя современного вуза, в частности особенностям и составляющим имиджа молодых преподавателей современных высших учебных заведений, изучению факторов и закономерностей формирования профессионального имиджа. В статье представлены теоретический анализ понятия имиджа молодого педагога. Исследованы существующие понятия терминов «имидж», структура и содержание имиджа, выделенные особенности профессионального имиджа педагога. Выяснено предпосылки формирования имиджа, факторы, на него влияющие, основные структурные компоненты. Проанализирована роль мотивации в формировании имиджа и обоснована необходимость формирования положительного профессионального имиджа педагога как детерминанты успешной профессиональной деятельности. Автор, проанализировав проблемы, стоящие перед современной системой образования, делает вывод, что профессиональные навыки без учета имиджевой составляющей уже не могут обеспечить успешное осуществление профессиональной педагогической деятельности.

Ключевые слова: имидж молодого педагога, структура и содержание имиджа, образ, индивидуальный имидж, имиджелогия.

The structure of the professional image of the young teacher and the factors that influence its formation

Abstract. The article is devoted to the research of the image of the lecturers of the modern higher educational institution, in particular, the features and components of the image of young

teachers of modern higher educational institutions, as well as the article is concentrated on the study of factors and patterns of the formation of a professional image. The article presents a theoretical analysis of the concept of a young teacher's image. Existing concepts of the terms "image", structure and content of the image was investigated, features of the professional image of the teacher are singled out. The preconditions of the formation of the image, the factors influencing it and the basic structural components are revealed. The role of motivation in shaping the image is analyzed and the necessity of forming a positive professional image of the teacher as a determinant of successful professional activity is substantiated. The author, after analyzing the problems facing the modern educational system, concludes that professional skills, without taking into account, the image component can no longer ensure the successful implementation of professional pedagogical activities.

Keywords: the image of a young teacher, structure and content of image, image, individual image, ideology.

Постановка наукової проблеми. З огляду на неодмінні та постійні зміни, які ми спостерігаємо у сучасній педагогічній науці, актуальними постають питання визначення іміджу молодого педагога, як рушійного фактору прогресу та вдосконалення сучасної системи навчання. Процес підготовки молодих кадрів, які володіють високим рівнем конкурентоспроможності, мають ґрунтовні знання з обраної сфери та високий рівень компетентності у суміжних галузях професійної діяльності, готові до безперервного навчання та вдосконалення – ось основна мета професійної освіти. Оновлені стандарти й вимоги до системи вищої освіти підвищують рівень уваги до особистості педагога. Особливо актуальними постають питання створення та закріплення позитивного іміджу за молодими спеціалістами, які через невеликий досвід діяльності за обраним фахом часто стикаються з цілим рядом проблем, пов'язаних із пошуком найбільш оптимальних способів поведінки під час побудови професійної діяльності. Професія вчителя, педагога – свого роду особлива. Ті, хто викладають у освітніх закладах часто вважають, що їх основне завдання – навчити, забезпечити достатньою кількістю теоретичних знань, збагатити навичками та вміннями. І часто не задумуються про те, що крім сухого викладення матеріалу, вони перш за все перебувають у тісному та нерозривному зв'язку із особистістю студента. Таке суто дидактичне відношення до професійної діяльності часто призводить до того, що студент втрачає інтерес спочатку до самого педагога, а потім і до предмету, що в результаті знецінює цінність самої освіти. Адже без інтересу до особистості

педагога немає інтересу до навчання. Щоб бути цікавим для студентів педагог повинен постійно самовдосконалюватися, бути «на одній хвилі» зі студентством. Але тут важливо не перейти у крайнощі та не перевести процес взаємодії «педагог - студент» у розряд панібратських. Як же забезпечити позитивний педагогічний імідж молодому спеціалісту і при цьому забезпечити повагу та авторитет як серед учнів, так і серед колег?

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування індивідуального іміджу молодого викладача давно цікавить психологів та педагогів. У психологічній традиції безпосереднє відношення до дослідження явищ іміджу мають такі напрями досліджень, як вивчення сприйняття, у тому числі побудова образу, аналіз індивідуальної та колективної діяльності, дослідження спілкування й соціального пізнання (Б. Г. Ананьєв, В. Л. Барабанщиків, А. А. Бодальов, С. М. Василевський, Б. М. Величковський, А. В. Запорожець, В. П. Зінченко, О. М. Леонтєв, А. Д. Логвиненко, І. М. Сеченов, С. Д. Смирнов, Є. М. Соколов та ін.) [7].

Імідж – загальний компенсуючий механізм особистості, орієнтований на діяльність. Являє собою морфему психологічної активності. Він містить цілеспрямований образ, покликаний здійснити певний емоційно-психологічний вплив на людину. Якщо говорити про педагогічний імідж, то такий образ створюється відповідно до уявлень педагога про ідеальну манеру професійної діяльності, спілкування, зовнішнього вигляду і активно впливає на формування професійно-педагогічної культури. Він вимагає від педагога підбору індивідуального власного стилю роботи та оволодіння технологіями ефективною само презентації [6].

Індивідуальний або особистісний імідж сучасного молодого педагога одна із малодосліджених проблем, саме тому вирішення цього питання є актуальним і своєчасним. Дане питання у своїх дослідженнях піднімали В. Г. Горчакова, Н. В. Гузій., П. С. Гуревич, А. А. Калюжний, Ф. А. Кузін, Л. М. Мітіна та інші.

Метою статті є аналіз особливостей та складових іміджу молодих викладачів сучасних вищих навчальних закладів, вивчення факторів та закономірностей формування професійного іміджу.

Виклад основного матеріалу. Сукупний образ викладача вищої школи – це динамічна характеристика, яка є результатом тривалого процесу самовдосконалення. На нього впливають індивідуальні властивості людини, її професійний і життєвий досвід, рівень виховання і освіти. За словами провідного фахівця у галузі імеджології В. М. Шепеля, імідж – це дещо збірне, головним компонентом якого є особиста привабливість фахівця. Інтерес до особистості наставника, вчителя з'явився ще в період античності і з часом перелік вимог до його особистості постійно поповнювався новими пунктами відповідно вимог часу [13, 14].

Поняття іміджу наближене до поняття персоніфікації, але включає не лише природні риси особистості, але й спеціально створені. Крім того, є свідченням як зовнішнього так і внутрішнього образу людини, його психологічного типу.

Значний вплив на педагогічну науку і практику в плані вивчення особистості викладача справили ідеї письменника і педагога Льва Толстого. Він вказував, що основним рисами народного вчителя має бути любов до дітей та педагогічної праці, а також педагогічна майстерність, або талант. Ним була запропонована своєрідна ієрархія складових професіоналізму вчителя: якщо він любить свою справу, то він буде хорошим вчителем, якщо вчитель любить дітей, як батьки, то він буде кращим, ніж той, хто прочитав усі книги, але не любить ні своєї справи ні своїх учнів, якщо вчитель поєднує у собі знання, любов до справи та учнів, тоді він є досконалим вчителем [1].

Проблема професійного становлення особистості безпосередньо пов'язана з питаннями освоєння професійної діяльності, з питаннями розвитку й реалізації особистості на різних етапах її професійного шляху. У процесі професійного становлення, по мірі зростання професіоналізму змінюється й професійна самосвідомість, формується власний стиль поведінки та певний

образ.

Отже, під образом ми розуміємо не тільки сприйнятий зовнішньо вигляд, але і образ мислення, дій та вчинків людини. Слово «образ» використовується у широкому розумінні – як уявлення про людину. Це означає, що поняття імідж може трактуватися і так: це оцінка людини іншими людьми: якою вони її бачать, як оцінюють та як до неї відносяться.

Звідси імідж – це цілеспрямовано сформований образ, багатозначне послання, адресоване різним людям, взаємозбагачуючий діалог, багатообразний, стереотипний або особистісний.

Імідж є прийомом психологічного впливу на особистість, способом саморегулювання та самонавіювання, найважливішим елементом передстартової підготовки, необхідним атрибутом різних досягнень. В ньому відображена сукупність як реальних так і очікуваних якостей. Успішність іміджевого впливу обумовлена спектром особистісних і образних трансформацій. Умови для такого перевтілення забезпечуються емоційністю, творчим станом та інсайтовими іміджевими ідеями [11].

Іміджологія оперує поняттями особистого іміджу, яке визначається як поєднання зовнішніх та внутрішніх складових особистості. Ці характеристики зумовили такі типи іміджі: самоімідж – сприймання особистістю себе; імідж, який сприймається іншими; бажаний імідж. Останній поділяється на особистісний або індивідуальний та професійний, що буває позитивним та негативним.

Індивідуальний імідж педагога є проекцією його особистості – наявності особистого обличчя та сумою індивідуальних характеристик, що роблять його неповторним. Особистість має свої позиції, своє яскраво виражене відношення до життя, світобачення, до якого вона прийшла на основі великої свідомої роботи. Вона має самостійні думки, небанальні почуття, силу волі здібність та внутрішню пристрасть. Висока оцінка ототожнюється з почуттям власної гідності.

Індивідуальний педагогічний імідж буває позитивним та негативним, і залежить від правильного та вмілого вибору засобів впливу на суб'єктів педагогічної діяльності та бажань педагога. На нашу думку, власний позитивний імідж великою мірою залежить від внутрішньої сутності людини: системи цінностей, переконань, позицій, що виявляється і у зовнішньому вигляді. Такій особистості притаманні такі риси: власної гідності, самоповаги, відповідальності за себе та майбутнє, висока професійна самооцінка, потреба в самореалізації, гнучкість у пошуку творчих альтернатив у процесі навчання. Позитивний імідж викликає відчуття молодості, свіжості та здоров'я. Він ефективний, результативний іноді перевищує очікування [8].

Імідж є динамічним утворенням, він не може бути заданим раз і назавжди. Відношення до іміджу у різних педагогів різне. На нашу думку, негативно відноситься до нього певна частина представників старшого покоління вчителів, які його розуміють як маску, сприймають упереджено, як виклик, або намагання бути нещирим. Або ж вважають, що створювати імідж повинні молоді вчителі, а старшим непотрібно змінюватися. Така тенденція призводить до того, що деякі педагоги стають нецікавими як особистість, особливо для молоді.

На думку О. Грейліх, імідж – це емоційно забарвлений стереотип сприйняття образу педагога у свідомості студентів, колег, соціального оточення, у масовій свідомості [2].

Найбільш значимими складовими педагогічного іміджу є: зовнішній вигляд, використання вербальних і невербальних засобів спілкування, внутрішня відповідність образу професії – внутрішнє «Я». Внутрішня складова іміджу визначає стан людини, який впливає на її зовнішність, визначаючи її мімічні та поведінкові реакції. Зовнішній імідж повинен відповідати інтересам суспільства, готувати учнів до отримання певної інформації.

Через зовнішній вигляд людина (свідомо чи підсвідомо) посилає іншим людям інформацію про себе, на невербальному рівні розповідає про те, що вона собою являє [12]. Люди формують особисту думку про інших протягом перших

п'яти секунд знайомства, а 85 % з них будують своє перше враження на основі зовнішнього вигляду [10].

Не лише зовнішній вигляд, але й вербальна поведінка має велике значення для створення іміджу педагога, який реалізується під час спілкування. Вона є лише однією складовою іміджу, але дає можливості спробувати свої сили і оцінити здібності. Характер спілкування залежить від іміджу обох учасників процесу спілкування – педагога і учня. Чим вищий вербальний рівень у педагога, тим більше знань він зможе передати тим, хто прагне якнайбільше дізнатися. Адже вербальна поведінка – це найкраща зброя педагога, якою він повинен майстерно володіти.

Мовлення, як найактивніший засіб міжособистісного впливу, повинно відповідати якісним характеристикам, найважливішими серед яких є:

- доступність: точний підбір мовних засобів для адекватного висловлювання думок з урахуванням можливостей сприйняття слухачів. Ознакою майстерності мовленнєвого впливу є вміння говорити про складні речі ясно і просто, але одночасно з глибоким знанням предмету.
- варіативність – здатність одну і ту ж річ описувати та говорити про неї по-різному, використовувати різноманітні мовні засоби, враховувати особливості різних стилів мовлення.
- виразність – уміння викликати у свідомості слухачів наочні образи за допомогою метафор, прикладів, алегорій та порівнянь.
- логічність – послідовна аргументація, зосередження на основній ідеї.
- літературність – точність використання слів, правильність наголосу, закінчень.
- комунікативність належить найважливішій риси педагога. Вона характеризує його здатність до продуктивної педагогічної взаємодії, готовність та вміння реалізувати зміст і різноманітність функцій педагогічного спілкування. Успішність педагогічних комунікацій залежить від здатності педагога долати різні бар'єри спілкування, вибирати ефективні рольові позиції.

Експериментальні дослідження, проведені П.С. Гуревичем, свідчать про те, що при визначенні оптимальної манери спілкування мають значення характер взаємин з аудиторією, соціальний престиж викладача, зміст розмови, розмір приміщення, адже лектор часто зменшує дистанцію спілкування, щоб створити «ефект довіри» у слухачів, забезпечити більшу «відкритість» спілкування [4].

Внутрішнє «Я» є головною із складових педагогічного іміджу, тому що вміння подобатися та налаштувати до себе інших людей є необхідною якістю професійного спілкування.

Дуже важливо, щоб зовнішній імідж не розходився з внутрішніми установками вчителя, відповідав його характеру та поглядам.

Практична роль емоцій в професійній діяльності, на жаль, оцінюється не повністю та неоднозначно. На нашу думку, часто молоді викладачі не готові до емоційних переживань, у них не сформовані знання, вміння та навички, необхідні для подолання емоційних труднощів професії.

В узагальненому вигляді ідеальна модель високопрофесійного вчителя має такі складові: гуманізм, справедливість, демократизм, здатність до емпатії, комунікабельність.

Таким чином, можемо підсумувати, педагогічний імідж – це образ педагога, що створюється ним відповідно до його відношення до ідеального стилю професійної діяльності, зовнішнього вигляду та характеру спілкування, який активно впливає на формування його педагогічної культури.

Будь-який імідж не формується спонтанно, він є результатом цілеспрямованої роботи педагога над собою в контексті вибудови взаємопов'язаних компонентів: когнітивного, габітарного, комунікативного та кінетичного.

Рушієм формування педагогічного іміджу є мотивація. Різноманітні мотиви особистості виступають спонукальною силою в досягненні мети. Мотив і мета, на думку Б. Ломова, утворюють свого роду «вектор» діяльності. Цей вектор виступає в ролі системо утворюючого фактора, що організовує всю

систему психічних процесів і станів, які формуються і розкриваються в процесі іміджевої діяльності.

У процесі дослідження, ми дійшли висновку, що формування професійного іміджу молодого викладача вищої школи це поетапний процес, на ефективність якого має вплив ряд умов:

- 1) розвиток у викладача інтересу до себе та до оточуючого світу;
- 2) усвідомлення необхідності створення позитивного іміджу;
- 3) прояв власної активності у роботі над іміджем;
- 4) знання вимог студентської аудиторії до особистості викладача;
- 5) виявлення початкового рівня розвитку якостей, які складають базу позитивного іміджу;
- 6) оволодіння педагогом прийомами самопізнання а також навиків проектування індивідуального іміджу;
- 7) дотримання принципів систематичності при створенні іміджу;
- 8) дотримання принципів різноманіття форм та методів роботи щодо корекції іміджу.

Процес створення іміджу носить пролонгований характер та умовно поділяється на декілька етапів. Український науковець В. Олексенко виділив такі:

- сприйняття образу, що стане підґрунтям для побудови іміджу – на цьому етапі особливо впливає реальний образ викладача, якщо його не має, студент створює його з власних ідеалів;
- корекція реального образу до ідеального з урахуванням особливостей педагога, що формує імідж;
- програвання та примірювання бажаного іміджу до реального образу викладача;
- входження в образ у процесі викладацької практики;
- індивідуалізація набутого образу викладачем [9].

Для забезпечення створення іміджу викладача необхідно наявність певних умов, які можна розподілити на зовнішні та внутрішні, або іншими

словами на залежні та незалежні. Внутрішні умови знаходяться під владою викладача, а от зовнішні умови часто не залежать від бажань та можливостей педагога та зачасту не підвладні йому. Зважаючи на це, процес формування іміджу викладача потребує свідомого підходу та постійного управління ним, що передбачає конструювання позитивного образу педагога, імплементацію бажаних характеристик у його поведінкову форму, мотиваційно-ціннісну орієнтацію та комплексну систему оцінювання [5] .

Висновки та перспективи подальших досліджень. У ході проведеного дослідження було визначено, що вибудова професійного іміджу викладача носить свідомий та цілеспрямований характер, цей процес потребує суворої самодисципліни та самоуправління і безперервного самовдосконалення. Необхідно звернути увагу, що на формування іміджу впливають внутрішні та зовнішні фактори. Процес формування іміджу є тривалим і залежить від багатьох чинників. Він повинен носити мобільний характер, адже в деяких професійних ситуаціях вимагатиме від викладача певних змін та відхилень від звичної лінії поведінки.

На нашу думку, в умовах сучасного суспільства необхідною умовою успішності професійної діяльності молодих викладачів, могло б стати освоєння прийомів іміджмейкінгу.

Список використаних джерел

1. Гоноболин Ф. Н. О некоторых психических качествах личности учителя/ Ф.Н. Гоноболин //Вопросы психологии. – 1975. – №. 1. – С. 100-111.
2. Грейліх О. Психологія формування іміджу викладача вищого навчального закладу / О. Грейліх // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2010. – Вип. 19. – С. 294–299

3. Демчук Т. Напрямки вивчення іміджу викладача вищої школи / Т. Демчук // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013. – Вип. 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3_29.
4. Дурдыева Д. А. Особенности формирования имиджа руководителя как фактор повышения эффективности деятельности предприятия / Д.А. Дурдыева // Символ науки. – 2017. – Т. 1. – №. 1. – С. 25-30.
5. Євтушенко Г. В. Імідж сучасного викладача: сутність та особливості формування / Г. В. Євтушенко, А. І. Бабошко, Д. І. Бушля. // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – №11. – С. 630–634.
6. Кононенко А. О. Психологічні складові індивідуального іміджу сучасного педагога : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 “Педагогічна та вікова психологія” / А. О. Кононенко. – Одеса, 2003. – 30 с.
7. Костєва Т. Б. Роль іміджу в професії соціального працівника / Т.Б. Костєва//Наукові праці. Педагогіка. – 2016. – Т. 269. – С. 257.
8. Костромина С. Н. Коммуникативная компетентность педагога как фактор успешности его диагностической деятельности / С. Н. Костромина, А. А. Реан//Психологическая наука и образование. – 2007. – №. 3. – С. 77-86.
9. Олексенко В. Формування професійного іміджу сучасного вчителя / В. Олексенко // Проблеми освіти. – 2015. – Вип. 84. – С. 258–263
10. Панферов В. Н. Когнитивные эталоны и стереотипы взаимопознания людей/ В. Н. Панферов //Вопросы психологии. – 1982. – №. 5. – С. 139-141.
11. Петровська Т. Соціально психологічні складові іміджу спортивного тренера як суб’єкта спортивної діяльності / Т. Петровська, А. Малиновський // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : [зб. наук. праць] / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. - Серія

15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), Вип. 4 (74). - С. 74-77

12. Попова Л. Імідж сучасного педагога/ Л. Попова //Відкритий урок: Розробки. Технології. Досвід. – 2008. – №. 3. – С. 41.

13. Шепель В.М. Имеджелогия/ В.М.Шепель – М.: Экономика, 1996. – 398 с.

14. Шепель В.М. Имиджелогия: Секреты личного обаяния / В.М.Шепель. - 2-е изд, перераб и доп. - М. : Культура и спорт, ЮНИТИ, 1997. - 382с.

References translated and transliterated

1. Gonobolin F. N. O nekotoryh psihicheskikh kachestvah lichnosti uchitelja/ F.N. Gonobolin //Voprosy psihologii. – 1975. – №. 1. – S. 100-111.

2. Grejljeh O. Psihologija formuvannja imidzhu vykladacha vyshhogo navchal'nogo zakladu / O. Grejljeh // Gumanitarnyj visnyk Derzhavnogo vyshhogo navchal'nogo zakladu «Perejaslav-Hmel'nyc'kyj derzhavnyj pedagogichnyj universytet imeni Grygorija Skovorody». – Perejaslav-Hmel'nyc'kyj, 2010. – Vyp. 19. – S. 294–299

3. Demchuk T. Naprjamky vyvchennja imidzhu vykladacha vyshhoi' shkoly / T. Demchuk // Visnyk Nacional'noi' akademii' Derzhavnoi' prykordonnoi' sluzhby Ukrainy. – 2013. – Vyp. 3. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3_29.

4. Durdyeva D. A. Osobennosti formirovanija imidzha rukovoditelja kak faktor povyshenija jeffektivnosti dejatel'nosti predprijatija / D.A. Durdyeva //Simvol nauki. – 2017. – T. 1. – №. 1. – S. 25-30.

5. Jevtushenko G. V. Imidzh suchasnogo vykladacha: sutnist' ta osoblyvosti formuvannja / G. V. Jevtushenko, A. I. Baboshko, D. I. Bushlja. // Global'ni ta nacional'ni problemy ekonomiky. – 2016. – №11. – S. 630–634.

6. Kononenko A. O. Psihologichni skladovi indyvidual'nogo imidzhu suchasnogo pedagoga : avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. psyhol. nauk :

spec. 19.00.07 “Pedagogichna ta vikova psihologija” / A. O. Kononenko. – Odesa, 2003. – 30 s.

7. Kostjeva T. B. Rol' imidzhu v profesii' social'nogo pracivnyka / T.B. Kostjeva//Naukovi praci. Pedagogika. – 2016. – T. 269. – S. 257.

8. Kostromina S. N. Kommunikativnaja kompetentnost' pedagoga kak faktor uspeshnosti ego diagnosticheskoy dejatel'nosti / S. N. Kostromina, A. A. Rean//Psihologicheskaja nauka i obrazovanie. – 2007. – №. 3. – S. 77-86.

9. Oleksenko V. Formuvannja profesijnogo imidzhu suchasnogo vchytelja / V. Oleksenko // Problemy osvity. – 2015. – Vyp. 84. – S. 258–263

10. Panferov V. N. Kognitivnye jetalony i stereotypy vzaimopoznanija ljudej/ V. N. Panferov //Voprosy psihologii. – 1982. – №. 5. – S. 139-141.

11. Petrovs'ka T. Social'no psihologichni skladovi imidzhu sportyvnoho trenera jak sub'jekta sportyvnoi' dijal'nosti / T. Petrovs'ka, A. Malynovs'kyj // Naukovyj chasopys Nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni M. P. Dragomanova : [zb. nauk. prac'] / M-vo osvity i nauky Ukrai'ny, Nac. ped. un-t im. M. P. Dragomanova. - Kyi'v : Vyd-vo NPU im. M. P. Dragomanova, 2016. - Serija 15 : Naukovo-pedagogichni problemy fizychnoi' kul'tury (fizychna kul'tura i sport), Vyp. 4 (74). - C. 74-77

12. Popova L. Imidzh suchasnogo pedagoga/ L. Popova //Vidkrytyj urok: Rozrobky. Tehnologii'. Dosvid. – 2008. – №. 3. – S. 41.

13. Shepel' V.M. Imedzhelogija/ V.M.Shepel' – M.: Jekonomika, 1996. – 398 s.

14. Shepel' V.M. Imidzhelogija: Sekrety lichnogo obajanija / V.M.Shepel'. - 2-e izd, pererab i dop. - M. : Kul'tura i sport, JuNITI, 1997. - 382s.